

De Hoge Raad

De Hoge Raad spreekt recht in drie rechtsgebieden: civiel recht, strafrecht en belastingrecht. Ter illustratie van de werkzaamheden van de verschillende sectoren worden in dit hoofdstuk per rechtsgebied enkele zaken uitgelicht waarin de Hoge Raad in 2024 uitspraak deed. In totaal deed de Hoge Raad in 2024 4.247 uitspraken. In het totaaloverzicht van zaakgegevens worden de jaarcijfers weergegeven met betrekking tot de instroom en uitstroom van zaken. De uitspraken waarin prejudiciële vragen werden gesteld aan of beantwoord door het Hof van Justitie van de Europese Unie komen daarna aan de orde. Vervolgens worden de uitspraken van de vierde kamer van de Hoge Raad en de ontvangen klachten en overige correspondentie toegelicht. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een overzicht van de samenstelling van de Hoge Raad op 31 december 2024 en de mutaties in de Hoge Raad in 2024.

Civiel recht

De civiele kamer van de Hoge Raad heeft in 2024 335 uitspraken gedaan. Die uitspraken betroffen in 2024 opnieuw een breed palet aan onderwerpen waarbij een beroep werd gedaan op de drie kerntaken: rechtsvorming, rechtseenheid en rechtsbescherming.

Totaaloverzicht sector civiel recht

Sector civiel recht	Realisatie 2023	Planning 2024	Realisatie 2024
instroom	334	405	347
uitstroom totaal	430	420	352
uitstroom uitspraken	399	--	335
uitstroom overig	31	--	17
conclusies	343	400	344

eindwerkvoorraad	314	--	309
gem. doorlooptijd totaal	381	--	372

Opmerkelijk was in 2024 het aantal zaken (12) op het gebied van arbitrage en andere vormen van alternatieve geschilbeslechting. Het ging daarbij onder meer om de vraag wat de betekenis is van een tussen partijen overeengekomen verplichting om bij een gerezen geschil eerst mediation te beproeven ([ECLI:NL:HR:2024:1078](#)). Mediation is een vorm van bemiddeling om een geschil op te lossen, waarbij een neutrale bemiddelingsdeskundige, de mediator, onderhandelingen tussen partijen begeleidt die zijn gericht op een gezamenlijk gedragen uitkomst met inachtneming van de belangen van partijen. De Hoge Raad oordeelde dat de betekenis van een mediationclausule moet worden vastgesteld door uitleg van die clausule aan de hand van de bedoelingen van partijen. Die uitleg kan meebrengen dat de clausule partijen verplicht mediation te beproeven voordat zij bij de rechter of in arbitrage een procedure beginnen. Daarbij kan van betekenis zijn dat de clausule is overeengekomen tussen professionele partijen en betrekking heeft op een zakelijk geschil. Maar een mediationclausule mag niet worden toegepast als daardoor het recht op toegang tot de rechter onaanvaardbaar wordt beperkt. De vraag wanneer een partij vervolgens het mediationtraject mag beëindigen is ook een kwestie van uitleg van de mediationclausule. Als een mediationclausule verplicht om eerst mediation toe te passen en partijen dat niet hebben gedaan, kan de rechter de zaak aanhouden totdat mediation is beproefd, maar hij kan daar ook van afzien, bijvoorbeeld omdat de zaak spoedeisend is of omdat het in de gegeven omstandigheden zinloos is om nog mediation te proberen.

Ook in 2024 waren er veel zaken over doorwerking van Europees recht in de Nederlandse rechtsorde. Veel aandacht trokken de zaken over het ontstaan van een betalingsverplichting na gebruik van een online 'bestelknop' ([ECLI:NL:HR:2024:1355](#) en [ECLI:NL:HR:2024:1366](#)) en over het huurprijswijzigingsbeding ([ECLI:NL:HR:2024:1780](#)). Het ging hierbij telkens om uitspraken waarin in het kader van de rechtsvormende taak van de Hoge Raad en ten behoeve van de rechtseenheid prejudiciële vragen werden beantwoord.

De zaken over de online 'bestelknop' gingen over de vraag of een bestelknop met de tekst 'bestelling plaatsen' voldoet aan het wettelijke vereiste dat het voor de consument duidelijk is dat het klikken op de knop een *betalingsverplichting* doet ontstaan. Volgens de Hoge Raad is dat, gelet op de tekst en toelichting van de betrokken bepaling in de Richtlijn consumentenrechten en het equivalent daarvan in ons Burgerlijk Wetboek, niet het geval. De term 'bestelling plaatsen' wordt door de gemiddelde consument niet noodzakelijk en consistent in verband gebracht met het ontstaan van een betalingsverplichting. Is door een consument een transactie aangegaan met een bestelknop die niet voldeed aan de wettelijke vereisten, dan moet de rechter die overeenkomst gedeeltelijk of geheel vernietigen. De handelaar kan dan recht hebben op een vergoeding.

In de zaak over het huurprijswijzigingsbeding ([ECLI:NL:HR:2024:1780](#)) beantwoordde de Hoge Raad vragen over een in de geliberaliseerde huursector gehanteerd beding dat de huurprijs jaarlijks wijzigt met een opslag van maximaal 3% ('opslagbeding') naast een indexatiebeding

dat is gebaseerd op de consumentenprijsindex. De Hoge Raad oordeelde dat een beding met een jaarlijkse opslag van maximaal 3% in beginsel niet oneerlijk is, omdat de verhuurder een gerechtvaardigd belang heeft om de huur jaarlijks, en niet alleen in verband met geldontwaarding, te kunnen aanpassen. De Hoge Raad beantwoordde tevens vragen over de gevolgen van een huurprijswijzigingsbeding dat wel oneerlijk is.

In het kader van de rechtsvormende taak zijn ook van belang de zaken waarin cassatie in het belang der wet was gevorderd. Een vordering tot cassatie in het belang der wet heeft betrekking op een uitspraak die onherroepelijk is geworden, en wordt ingesteld door de procureur-generaal bij de Hoge Raad. De uitkomst van een vordering tot cassatie in het belang der wet brengt geen wijziging in de uitspraak waartegen de vordering is gericht en dus ook niet in de rechtspositie van de partijen in de zaak, maar is wel van belang voor het recht. In 2024 werden met een vordering tot cassatie in het belang der wet onder meer vragen over insolventierecht aan de Hoge Raad voorgelegd ([ECLI:NL:HR:2024:1533](#)). In deze zaak was bijzonder dat de procureur-generaal de gelegenheid heeft geboden aan belanghebbenden en geïnteresseerden om opmerkingen in te dienen die van belang zijn voor beantwoording van de rechtsvraag ([ECLI:NL:PHR:2024:346](#)). De zaak had betrekking op de vraag of een financier kan worden verplicht om door een dwangakkoord buiten faillissement onder voor hem ongunstige voorwaarden nog niet benutte kredietruimte aan een schuldenaar ter beschikking te stellen en op de vraag of door een dergelijk akkoord de rangorde tussen schuldeisers kan worden gewijzigd.

De Hoge Raad is ook hoogste rechter in Caribische zaken. Dat betekent dat een beroep in cassatie tegen uitspraken van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba aan de Hoge Raad kan worden voorgelegd. Meestal komt het toe te passen recht overeen met het recht in het Europese deel van het Koninkrijk, maar dat is niet in alle gevallen zo. Ook het procesrecht is niet in alle opzichten gelijk. Daarnaast moet de Hoge Raad bij de uitleg en toepassing van rechtsregels rekening houden met de mogelijkheid dat maatschappelijke opvattingen in het Caribische deel van het Koninkrijk kunnen afwijken van de opvattingen in het land Nederland. In 2024 deed de civiele kamer onder meer uitspraak over de uitsluiting van het huwelijk voor personen van gelijk geslacht in Aruba en Curaçao ([ECLI:NL:HR:2024:977](#) en [978](#)). In Aruba en Curaçao kan wetgeving in formele zin (wetgeving die door regering en parlement wordt vastgesteld) op grond van de in die landen geldende Staatsregelingen (die dezelfde status hebben als de Grondwet) worden getoetst aan de klassieke grondrechten (constitutionele toetsing). In deze zaken had het Gemeenschappelijk Hof van Justitie geoordeeld dat de uitsluiting van het huwelijk voor personen van gelijk geslacht in strijd was met het in de Staatsregelingen neergelegde gelijkheidsbeginsel en discriminatie op grond van seksuele oriëntatie opleverde. De Landen Aruba en Curaçao bestreden dat niet in cassatie, maar stelden aan de orde of de rechter in zo'n geval zelf in het rechtstekort mag voorzien, of dit moet overlaten aan de wetgever. De Hoge Raad oordeelde dat de rechter terughoudend moet zijn bij het ingrijpen in wetgeving in formele zin, gelet op het primaat van de wetgever op dat vlak. Het Gemeenschappelijk Hof van Justitie heeft volgens de Hoge Raad in dit geval evenwel kunnen besluiten zelf het huwelijk open te stellen voor personen van gelijk geslacht. De Hoge Raad heeft daarbij onder meer in aanmerking genomen dat het Gemeenschappelijke Hof van Justitie had vastgesteld dat de discriminatie in kwestie al geruime tijd bestond (de Landen bestreden dat niet) en dat duidelijk is hoe de discriminatie moet worden opgeheven.

Strafrecht

De strafkamer van de Hoge Raad heeft in 2024 ruim 3.200 uitspraken gedaan. In 2.398 van die gevallen is het beroep in cassatie niet ontvankelijk verklaard. De meest voorkomende gronden daarvoor zijn dat geen bezwaren tegen de bestreden uitspraak zijn aangevoerd (1.421) of dat de klachten klaarblijkelijk niet tot cassatie kunnen leiden (980). Van de 1.814 zaken waarin cassatiemiddelen zijn ingediend, leidden er 375 (21%) tot vernietiging. In ongeveer de helft van de zaken waarin er is vernietigd was dat uitsluitend vanwege een overschrijding van de redelijke termijn. Van de negentien herzieningsverzoeken zijn er zes gegrond verklaard.

Totaaloverzicht sector strafrecht

Sector strafrecht	Realisatie 2023	Planning 2024	Realisatie 2024
instroom	3.454	3.250	3.618
waarvan met middelen	1.935	1.885	2.125
uitstroom totaal	3.158	3.250	3.377
uitstroom uitspraken	2.979	3.088	3.235
uitstroom overig	179	162	142
conclusies	803	900	916
eindwerkvoorraad	2.479	2.479	2.720
gem. doorlooptijd totaal	233	--	259

Hieronder worden enige zaken uitgelicht waarin in het verslagjaar uitspraak werd gedaan.

Verschoningsrecht

Advocaten en andere functioneel verschoningsgerechtigden hebben een wettelijk

verschoningsrecht (artikel 218 Wetboek van Strafvordering (Sv)). Dat is het recht van bijvoorbeeld advocaten, artsen en notarissen om vragen over een verdachte niet te beantwoorden. Daaraan ligt ten grondslag dat het maatschappelijk belang dat de waarheid in rechte aan het licht komt moet wijken voor het maatschappelijk belang dat iedereen zich vrijelijk om hulp en advies tot de verschoningsge-rechtigde moet kunnen wenden zonder te vrezen dat informatie ongewild naar buiten komt en bijvoorbeeld bij de opsporingsinstanties belandt. De bescherming van het verschoningsrecht betreft ook gegevens die zijn opgeslagen bij een aanbieder van een communi-catie–dienst. Politie en justitie moeten doen wat nodig is om inbreuken op dat recht zo veel mogelijk te voorkomen, zodra het redelijk vermoeden bestaat dat de gevorderde gegevens ook (deels) geheimhoudersgegevens betreft. Als dat het geval is, moet de rechter-commissaris worden ingeschakeld om deze gegevens uit te filteren. Waar het om gaat is in hoeverre politie en justitie inhoudelijk mogen beoordelen of sprake is van geheimhoudersinformatie. Door kennisneming daarvan wordt het verschoningsrecht immers al geschonden.

Het gerechtshof in Den Bosch heeft in een civiele procedure prejudiciële vragen gesteld aan de Hoge Raad. Daarbij gaat het om de vraag welke regels bij het filteren moeten worden gehanteerd. Advocaat-generaal Harteveld overweegt in zijn conclusie dat er wat dit betreft een lacune in de wetgeving is en doet aanbevelingen voor een grotere rol van de rechter-commissaris. De Hoge Raad beslist als volgt ([ECLI:NL:HR:2024:375](#)). Als filtering mogelijk is zonder kennisneming van de gegevens, kan de officier van justitie die filtering uitvoeren. Die taak kan hij ook opdragen aan opsporingsambtenaren. Anders moet de officier van justitie de rechter-commissaris bij de zaak betrekken om de filtering te (laten) verrichten. Het doet er niet toe of het redelijk vermoeden al bestaat vóórdát de gevorderde gegevens zijn verstrekt of pas tijdens het onderzoek aan de gegevens ontstaat. De rechter-commissaris kan zich bij de filtering laten bijstaan door (opsporings)ambtenaren. Dan moet wel zijn gewaarborgd dat de gegevens die object zijn van het verschoningsrecht niet op een of andere manier bekend (kunnen) worden aan degenen die met het betreffende strafrechtelijk onderzoek en de strafrechtelijke vervolging zijn belast. De Hoge Raad wijst erop dat dit een aanzienlijke taakverzwaring van de rechter-commissaris en daarmee samenhangende inzet van menskracht met zich brengt. Dit vergt dat aan de gerechten voldoende capaciteit en middelen ter beschikking worden gesteld om de kabinetten rechter-commissaris ertoe in staat te stellen.

In twee beschikkingen van 17 december 2024 ([ECLI:NL:HR:2024:1875](#) en [1876](#)) zijn overeenkomstig de conclusie van de advocaat-generaal Spronken het Bureau Financieel Toezicht (BFT) en de lokale deken van de Orde van Advocaten ook als functioneel verschonings-gerechtigden aangemerkt voor zover het hun toezichthoudende taak betreft op respectievelijk het notariaat en de advocatuur. Zij hebben in de hoedanig-heid van toezichthouder een zelfstandig verschoningsrecht tegenover politie en justitie in geval van strafrechtelijk onderzoek. Dit betreft de met hen gedeelde informatie die aan de notaris of de advocaat op wie hun toezicht betrekking heeft als zodanig is toevertrouwd en die dus onder de geheimhoudingsplicht van de notaris of de advocaat valt. Het zelfstandig verschoningsrecht omvat ook vertrouwelijke informatie die zij in het kader van de toezichthoudende taak hebben verkregen. Verder ziet het zelfstandig verschoningsrecht van deze toezichthouders op wat zij in het kader van het toezicht zelf hebben medegedeeld, verricht of geadviseerd.

Verkeerszaken: schuld en roekeloosheid

Bij verkeersongelukken met dodelijke afloop kunnen in het strafrecht de verschillende schuldvormen schuld en roekeloosheid aan de orde zijn. In [ECLI:NL:HR:2024:1398](#) gaat het om de vraag of de strafrechtelijke ‘ondergrens’ van schuld is bereikt. Het ging om een frontale

botsing nadat de verdachte in een bocht op de linker rijstrook terecht was gekomen. De Hoge Raad laat in deze zaak de veroordeling van het hof in stand, maar daartoe uitgenodigd door de advocaat-generaal Frielink gaat hij meer in het algemeen in op de betekenis van 'schuld' als delictsbestanddeel van artikel 6 van de Wegenverkeers-wet (WVW) 1994. Bij het begrip 'schuld' in de zin van: 'verwijtbare aanmerkelijke onvoorzichtigheid' komt het erop aan of de verdachte tekortschoot in vergelijking met een gemiddelde andere persoon in vergelijkbare omstandigheden en met een vergelijkbare hoedanigheid. De rechter moet dat beoordelen aan de hand van het geheel van de gedragingen van de verdachte. Dat een ongeval ernstige gevolgen heeft, is niet genoeg om zonder meer aan te nemen dat de verdachte deze 'schuld' heeft. Het kan wel zo zijn dat in bepaalde omstandigheden ook een kort moment van onoplettendheid zeer onvoorzichtig is. Wat de verdachte in zo'n kort moment deed kan, als dat tot een ongeval leidt, 'schuld' in de zin van artikel 6 WVW 1994 opleveren. In een andere verkeerszaak ([ECLI:NL:HR:2024:1405](#)) gaat het juist om de zwaardere schuldvorm roekeloosheid. De verdachte reed met een snelheid van 175 tot 184 km/u op een weg waar de maximumsnelheid van 80 km/u gold en veroorzaakte een ernstig ongeval. Onder roekeloosheid in de zin van artikel 175 lid 2 in samenhang met artikel 6 WVW 1994 moet worden verstaan: een buitengewoon onvoorzichtige gedraging van de verdachte waardoor een zeer ernstig gevaar in het leven is geroepen, terwijl de verdachte zich daarvan bewust was, althans had moeten zijn. Als de verdachte zich bijvoorbeeld door een van de in artikel 5a lid 1 WVW 1994 genoemde overtredingen opzettelijk zodanig in het verkeer gedraagt dat de verkeersregels in ernstige mate worden geschonden, kan dat gedrag als roekeloos worden aangemerkt als daarvan levensgevaar of gevaar voor zwaar lichamelijk letsel voor een ander te duchten is. Ook in deze zaak is het cassatieberoep verworpen.

Benadeelde partij en overlijdensschade

In [ECLI:NL:HR:2024:644](#) gaat het om de vordering van de nabestaande van een man die door zijn zakenpartner is vermoord. Het hof heeft de vordering tot vergoeding van gederfd levensonderhoud integraal toegewezen. Het heeft daarbij – kort gezegd – overwogen dat de benadeelde partij haar vordering heeft onderbouwd met een berekening van een fiscalist aan de hand van een geaccepteerde rekenmethode en gebruikelijke standaardbedragen, en dat de verdediging geen initiatief heeft genomen voor het laten verrichten van een tegenonderzoek. De Hoge Raad vernietigt na de conclusie van advocaat-generaal Frielink de beslissing van het hof.

De Hoge Raad deed dat ook in een andere zaak ([ECLI:NL:HR:2024:646](#)), waarin aan vergelijkbare vorderingen van de benadeelde partijen een rapport met schadeberekening van een gespecialiseerd bureau ten grondslag lag. Met de mogelijkheid tot het instellen van een vordering door benadeelde partijen heeft de wetgever beoogd binnen het strafproces te voorzien in – kort gezegd – een eenvoudige en laagdrempelige procedure die ertoe leidt dat personen die schade hebben geleden als gevolg van een strafbaar feit zoveel mogelijk schadeloos worden gesteld. In het strafproces ontbreken echter enkele processuele waarborgen van de gewone civielrechtelijke procedure. Dat brengt mee dat de strafrechter zich ervan moet vergewissen dat beide partijen in voldoende mate in de gelegenheid zijn geweest hun stellingen en onderbouwingen met betrekking tot de toewijsbaarheid van de vordering van de benadeelde partij naar voren te brengen. Gelet op de eigen verantwoordelijkheid van de partijen voor het naar voren brengen en onderbouwen van hun stellingen, vergt deze verplichting doorgaans geen zelfstandige aandacht (in de motivering) van de strafrechter. Onder omstandigheden kan dat anders zijn, bijvoorbeeld als het gaat om een substantiële vordering van complexe aard waarvan de omvang zich niet eenvoudig laat vaststellen. Daarvan is sprake als het gaat om een vordering van een nabestaande tot vergoeding van gederfd

levensonderhoud als bedoeld in artikel 6:108 lid 1 van het Burgerlijk Wetboek. Het begroten van de hoogte van de vergoeding moet dan gebeuren aan de hand van een aantal onzekere factoren, zoals de verwachtingen over de inkomsten die het slachtoffer en de nabestaande(n) in de toekomst zouden hebben genoten. Omdat het hierbij gaat om informatie die zich doorgaans geheel in het domein van de benadeelde partij bevindt, kan het voor de verdediging moeilijk zijn haar betwisting te voorzien van een nadere inhoudelijke onderbouwing. Bovendien kan de benadeelde partij zich bij het geldend maken van haar vordering voorzien van gefinancierde gespecialiseerde rechtsbijstand, terwijl deze bijstand en een gelijkwaardige mogelijkheid tot financiering daarvan vaak ontbreekt aan de kant van de verdediging.

De Hoge Raad wijst erop dat het de rechter vrijstaat om in zijn oordeel over de vordering van de benadeelde partij gedeeltelijk een inhoudelijke beslissing te nemen in de vorm van een toe- of afwijzing, en de vordering voor het resterende deel niet-ontvankelijk te verklaren. Zo'n splitsing van de vordering maakt het voor de strafrechter mogelijk om te beslissen over dat deel van het gevorderde waarvan de behandeling niet een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert, terwijl de benadeelde partij het resterende deel van haar vordering aan de burgerlijke rechter kan voorleggen. Deze mogelijkheid tot splitsing van de vordering bestaat ook in de gevallen waarin de strafrechter tot de conclusie komt dat de benadeelde partij aanspraak heeft op vergoeding van schade door gederfd levensonderhoud, maar dat die schade vooralsnog slechts toewijsbaar is tot een lager bedrag dan waarvan vergoeding is gevorderd.

Rechtsbijstand

Een verdachte die al 28 jaar in een GGZ-voorziening verbleef is, na haar bekentenis met een aardappelschilmesje een medebewoonster in een woonvoorziening van de GGZ in haar rug, borst en bovenarm te hebben gestoken, daarvoor veroordeeld. Er was sprake van een autismespectrumstoornis en/of persoonlijkheidsstoornis. Ze had de bekentenis tegenover de politie afgelegd en in dat verband afstand gedaan van haar recht op rechtsbijstand voorafgaand aan en tijdens het verhoor. De Hoge Raad vernietigt in overeenstemming met de plaatsvervangend advocaat-generaal Van Wees de veroordeling, omdat het hof er geen blijk van heeft gegeven te hebben onderzocht of, gelet op de stoornis of stoornissen, de verdachte redelijkerwijs in staat is geweest te oordelen over de mogelijke gevolgen van het doen van afstand van dat recht ([ECLI:NL:HR:2024:556](#)).

Voor een aangehouden verdachte is het recht op rechtsbijstand gewaarborgd in artikel 28c lid 2 Sv. De wet voorziet nog niet in specifieke bepalingen over het doen van afstand van het recht op rechtsbijstand door een verdachte die niet is aangehouden. Dit doet er niet aan af dat de rechter moet vaststellen dat de verdachte – gegeven de concrete beperkingen die samenhangen met de kwetsbaarheid van de verdachte – redelijkerwijs in staat is geweest te oordelen over de mogelijke gevolgen van een afstand. Zo niet, dan is volgens de Hoge Raad in beginsel sprake van een vormverzuim als bedoeld in artikel 359a Sv. Als daarover verweer wordt gevoerd, moet dat vormverzuim in de regel leiden tot uitsluiting van het bewijs van de verklaringen die de verdachte zonder rechtsbijstand heeft afgelegd tijdens het (eerste) politieverhoor. Dat rechtsgevolg hoeft echter niet noodzakelijkerwijs aan het vormverzuim te worden verbonden als bewijsuitsluiting niet nodig is ter verzekering van het recht van de verdachte op een eerlijk proces in de zin van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Ook in twee andere gevallen casseerde de Hoge Raad – in die zaken in overeenstemming met de advocaat-generaal Hartevelt – wegens onvoldoende aandacht voor het recht op rechtsbijstand. In een geval ([ECLI:NL:HR:2024:412](#)) gebeurde dat omdat de verdachte afstand had gedaan van dat recht, maar haar niet was verteld dat de rechtsbijstand kosteloos zou zijn.

In het andere geval ([ECLI:NL:HR:2024:1781](#)) waren aan de verdachte vragen gesteld die niet anders konden worden opgevat dan als vragen over zijn betrokkenheid bij een strafbaar feit – kort gezegd: het verlaten van de plaats van het ongeval – ten aanzien waarvan hij als verdachte werd aangemerkt. Dergelijke vragen hielden in dat hij werd verhoord. In dat kader had hij recht op rechtsbijstand.

Witwassen

De verdachte is in de zaak IJsberg ([ECLI:NL:HR:2024:887](#)) veroordeeld wegens witwassen omdat hij kort gezegd 1.887,81 bitcoins heeft omgezet, terwijl hij redelijkerwijs moest vermoeden dat deze afkomstig waren uit enig misdrijf. Het hof heeft de verdachte vrijgesproken omdat uit de bewijsmiddelen enkel kan worden afgeleid dat de verdachte bitcoins (met een waarde van € 463.990,24) heeft omgewisseld tegen contant geld. Volgens het hof was er onvoldoende overtuigend bewijs dat de verdachte de herkomst of de vindplaats van de bitcoins heeft ‘willen’ verhullen of verbergen in de zin van artikel 420bis en 420quater Wetboek van Strafrecht (Sr). Het Openbaar Ministerie gaat daartegen in cassatie. De Hoge Raad overweegt na conclusie van de advocaat-generaal Aben dat ‘verbergen’ en ‘verhullen’ betrekking hebben op gedragingen die erop zijn gericht het zicht op onder meer de herkomst van voorwerpen te bemoeilijken. Uit de wetsgeschiedenis volgt dat de doelgerichtheid van het handelen kan worden afgeleid uit de ‘objectieve strekking ervan (het verbergende of verhullende effect)’ en dat niet hoeft te worden bewezen dat de verdachte het oogmerk had om te verbergen of te verhullen. Volgens de Hoge Raad achtte het hof ten onrechte het oogmerk van de verdachte bepalend voor de beantwoording van de vraag of de verdachte (onder andere) de herkomst van de bitcoins heeft verborgen of verhuld. Daarom heeft de Hoge Raad de vrijspraak vernietigd.

Belastingrecht

In 2024 werden bij de belastingkamer van de Hoge Raad 1.058 zaken aanhangig gemaakt. Dat was opnieuw meer dan verwacht, maar veel zaken werden weer ingetrokken. De uitstroom beliep 1.001 zaken, waarvan 677 uitspraken (68%). De overige uitstroom bestond uit intrekkingen en dergelijke, zoals uitblijven van betaling van griffierecht. De werkvoorraad daalde naar 1.005 zaken. De gemiddelde doorlooptijd daalde ten opzichte van 2023 met 1 dag naar 286 dagen.

In belastingzaken is een conclusie door het parket facultatief. In 2024 werd in 131 belastingzaken geconcludeerd door de vier advocaten-generaal in de belastingsector. Eén van hen concludeerde daarnaast in een zaak voor de strafkamer van de Hoge Raad ([ECLI:NL:PHR:2024:510](#)).

Het overgrote deel van de ingekomen zaken betrof rijksbelastingen (56%) en belastingen van lagere overheden (37%, waarvan 83% Wet waardering onroerende zaken (WOZ)). De resterende 7% instroom betreft met name – beperkt mogelijke – cassatieberoepen tegen uitspraken van de Centrale Raad van Beroep en zaken uit de Cariben. Het grootste aandeel in de rijksbelastingzaken hadden de inkomstenbelasting (28% van die rijksbelastingzaken) en de belasting van personenauto’s en motorrijwielen (bpm) (21%). Daarna volgden omzetbelasting, accijns en douanerechten (samen 14%) en vennootschapsbelasting (7%). Ook in 2024 bleef de instroom van bpm-zaken en WOZ-zaken dus nog hoog, ondanks de inwerkingtreding op 1 januari 2024 van de Wet herwaardering proceskosten WOZ en bpm.

Totaaloverzicht sector belastingrecht

Sector belastingrecht	Realisatie 2023	Planning 2024	Realisatie 2024
instroom	1.202	1.000	1.058
uitstroom totaal	1.038	1.000	1.001
uitstroom uitspraken	654	800	677
uitstroom overig	384	200	324
conclusies	104	130	131
eindwerkvoorraad	948	650	1.005
gem. doorlooptijd totaal	287	--	286

Ter illustratie van de werkzaamheid van de belastingsector worden hieronder enige zaken uitgelicht.

De zaak [ECLI:NL:HR:2024:239](#) gaat over de vraag of het aangaan van huwelijkse voorwaarden bij of tijdens een huwelijk als één van beide echtelieden al ernstig ziek is en hij anderhalve maand na het aangaan van de huwelijksvoorwaarden blijkt te overlijden, kan leiden tot een (belaste) schenking. Dat is volgens de Hoge Raad niet het geval, behalve in uitzonderlijke gevallen van wetsontduiking. Anders dan het hof en de advocaat-generaal IJzerman ([ECLI:NL:PHR:2023:188](#)), zag de Hoge Raad geen ontoelaatbare ontduiking van de erf- en schenkbelasting in het voorgelegde geval, waarin een 50-50-gemeenschap tussen echtelieden die al 30 jaar een relatie hadden, werd gewijzigd in een 90-10-verhouding ten nadele van de zieke echtgenoot. Het criterium is volgens de Hoge Raad niet of bij het aangaan van de huwelijkse voorwaarden enigszins gelijke sterftেকansen bestaan, maar of op dat moment al zo goed als zeker is dat de echtgenoot die voor het kleinste deel wordt gerechtigd tot het gemeenschappelijke vermogen als eerste zal overlijden en daardoor de vermogensverschuiving van de ene echtgenoot naar de andere zich zal voltrekken. Pas dan moet worden aangenomen

dat de vermogensverschuiving door de huwelijkse voorwaarden geen andere praktische betekenis kon hebben dan het vermijden van erfbelasting. In dat geval is sprake van een verkrijging krachtens erfrecht waarover in beginsel erfbelasting is verschuldigd. In een aantal zaken, waaronder [ECLI:NL:HR:2024:704](#) en [ECLI:NL:HR:2024:705](#), heeft de Hoge Raad zich in 2024 uitgelaten over de Wet rechtsherstel box 3 (de Herstelwet) die is ingevoerd naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad van 24 december 2021 ([ECLI:NL:HR:2021:1963](#)). Die wet is bedoeld om met terugwerkende kracht de inkomstenbelastingheffing in box 3 over 2017 t/m 2022 in overeenstemming te brengen met die uitspraak van 24 december 2021. Maar ook de Herstelwet gaat uit van een forfaitair berekend rendement; niet van het werkelijke rendement. Met de Herstelwet wilde de wetgever wel het werkelijke rendement beter benaderen dan in de oorspronkelijke regeling. In de genoemde zaken was de vraag aan de orde of de Herstelwet de verdragsinbreuk wegneemt die de Hoge Raad in de uitspraak van 24 december 2021 constateerde. In navolging van de conclusies van de advocaten-generaal Wattel ([ECLI:NL:PHR:2023:655](#)) en Pauwels ([ECLI:NL:PHR:2024:133](#)), oordeelde de Hoge Raad van niet. De Herstelwet schendt nog steeds het verdragsrechtelijke discriminatieverbod en het eigendomsgrondrecht in de gevallen waarin het forfaitaire rendement hoger is dan het werkelijke rendement. Dat geldt ook voor de op 1 januari 2023 in werking getreden Overbruggingswet box 3. Deze wet sluit aan bij de Herstelwet en komt daarvoor in de plaats als overbrugging voor de periode totdat in box 3 een nieuw stelsel is ingevoerd dat is gebaseerd op het werkelijke vermogensrendement. De Hoge Raad heeft in deze zaken in navolging van de advocaat-generaal Pauwels nadere regels gegeven voor de berekening van dat werkelijke rendement, met name vermogensresultaten, en voor het rechtsherstel dat moet worden geboden in gevallen waarin het verdragsrecht is geschonden.

Op grond van de Successiewet geldt voor een kind dat erft van een vader met wie dat kind een familierechtelijke betrekking heeft (de 'juridische vader') een lager belastingtarief en een hogere vrijstelling dan voor een kind dat erft van zijn biologische vader die niet zijn juridische vader is. De Hoge Raad oordeelde in de zaak [ECLI:NL:HR:2024:1130](#) in navolging van advocaat-generaal Ettema ([ECLI:NL:PHR:2023:1201](#)) dat deze regeling dat kind discrimineert als het met zijn biologische vader gezinsleven (*family life*) heeft zoals bedoeld in artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Anders dan de advocaat-generaal adviseerde, laat de Hoge Raad het vooralsnog aan de wetgever over om rechtsherstel te bieden voor deze verdragsschending, omdat het opheffen van het verschil in behandeling tussen biologische en juridische kinderen keuzes vergt die de rechtsvormende taak van de rechter te buiten gaan. Maatschappelijke ontwikkelingen rond meerouderschap, meeroudergezag en draagmoederschap vragen om keuzes op rechtspoliteik terrein, onder meer met betrekking tot de familierechtelijke positie van buitenhuwelijkse kinderen. Een eventuele aanpassing van de fiscale regels over het begrip kind moet in samenhang daarmee worden gezien.

De zaak [ECLI:NL:HR:2024:1135](#) is belangrijk voor het gehele bestuursrecht. Een gemengde zetel van de Hoge Raad oordeelde over de vraag of een belastingplichtige die met het oog op het opleggen van een bestuurlijke boete wordt verhoord (artikel 5:10a Awb), voorafgaand aan dat verhoor niet alleen op diens zwijgrecht moet worden gewezen, maar ook op het recht op rechtsbijstand, en zo ja, welke gevolgen het nalaten daarvan moet hebben voor de oplegging van de boete. In de zetel namen behalve leden van de belastingkamer ook deel een lid van de strafkamer van de Hoge Raad en een raadsheer in buitengewone dienst van de Hoge Raad die staatsraad is in de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. In overeenstemming met het advies van advocaat-generaal Wattel ([ECLI:NL:PHR:2024:457](#)) oordeelde de Hoge Raad dat het recht op rechtsbijstand een fundamenteel kenmerk is van een behoorlijk proces in punitieve zaken. Een verzuim van de overheid om de betrokkene daarover te informeren is

daarom in beginsel niet gerechtvaardigd. Gezien het fundamentele belang van dit recht kan het niet beperkt worden tot zaken die naar nationaal recht tot het strafrecht behoren. Het recht op bijstand van een raadsman en het recht om daarover onmiddellijk te worden geïnformeerd, zijn daarom ook van toepassing bij verhoor met het oog op oplegging van bestuurlijke boeten. Het recht op rechtsbijstand moet worden meegedeeld voordat de betrokkene voor het eerst met het oog op beboeting wordt verhoord, maar als dat niet gebeurt, brengt dat niet zonder meer mee dat hij geen behoorlijk proces heeft gekregen. Of sprake is geweest van een behoorlijk proces, moet worden beoordeeld aan de hand van het verloop van het gehele proces met inachtneming van alle omstandigheden van het geval. Van belang is onder meer of en in hoeverre de betrokkene ondanks het mededelingsverzuim toch rechtsbijstand heeft gekregen. De bijstand hoeft niet verleend te worden door een advocaat. Voldoende is bijstand door iemand die effectief juridische bijstand in de punitieve zaak kan verlenen, zoals een competente belastingadviseur of accountant. Verklaringen die door of namens de betrokkene zijn afgelegd tijdens een verhoor, moeten worden uitgesloten van het bewijs in een proces over een bestuurlijke boete als blijkt dat hij geen behoorlijk proces zou krijgen als die verklaringen in dat proces voor beboetingsdoeleinden tegen hem zouden worden gebruikt.

De zaak [ECLI:NL:HR:2024:1178](#) gaat over de forensenbelasting in de gemeente Gulpen-Wittem. Forensenbelasting wordt geheven om personen die meer dan 90 dagen van het jaar in een gemeente verblijven, maar er niet zijn ingeschreven, mee te laten betalen aan de gemeentelijke voorzieningen. De gemeente Gulpen-Wittem verhoogde het tarief van de forensenbelasting in 2020 zeer fors om de woningmarkt te reguleren, starters meer kansen te geven en 'spook'woningen tegen te gaan. De vraag was of deze significante lastenverzwaring, die slechts circa 70 niet-ingezetenen trof, in strijd was met beginselen van behoorlijk bestuur. Het gerechtshof had vastgesteld dat de negatieve gevolgen van de tariefsverhoging voor de eigenaren van tweede woningen niet waren meegewogen bij de behandeling van de tariefswijziging in de gemeenteraad. Advocaat-generaal Wattel ([ECLI:NL:PHR:2023:1209](#)) achtte de tariefverhoging ongeschikt voor en onevenredig aan de gestelde doelen en een overschrijding van de gemeentelijke bevoegdheid om forensenbelasting te heffen voor het gebruik van gemeentelijke voorzieningen. Hij achtte de tariefverhoging daarom *détournement de pouvoir* en in strijd met het evenredigheidsbeginsel, het gelijkheidsbeginsel en de beginselen van zorgvuldige voorbereiding en motivering. De Hoge Raad toetste het tariefvoorschrift in de gemeentelijke verordening terughoudender: gegeven de vaststellingen van het hof was de verordening die het tarief van de forensenbelasting verhoogde, volgens de Hoge Raad niet zorgvuldig voorbereid en gebrekkig gemotiveerd. Die onzorgvuldigheid en gebrekkigheid waren volgens de Hoge Raad zodanig dat niet kon worden beoordeeld of het tariefvoorschrift in strijd was met het evenredigheidsbeginsel. De tariefverhoging moest daarom in dit geval buiten toepassing blijven.

Overzicht zaakgegevens

Totaaloverzicht zaakgegevens 2024

Sector civiel recht	Realisatie 2023	Planning 2024	Realisatie 2024
instroom	334	405	347
uitstroom totaal	430	420	352
uitstroom uitspraken	399	--	335
uitstroom overig ¹	31	--	17
conclusies	343	400	344
eindwerkvoorraad	314	--	309
gem. doorlooptijd totaal ²	381	--	372

Sector strafrecht	Realisatie 2023	Planning 2024	Realisatie 2024
instroom	3.454	3.250	3.618
waarvan met middelen	1.935	1.885	2.125
uitstroom totaal	3.158	3.250	3.377
uitstroom uitspraken	2.979	3.088	3.235

uitstroom overig ³	179	162	142
conclusies	803	900	916
eindwerkvoorraad	2.479	2.479	2.720
gem. doorlooptijd totaal ⁴	233	--	259

Sector belastingrecht	Realisatie 2023	Planning 2024	Realisatie 2024
instroom	1.202	1.000	1.058
uitstroom totaal	1.038	1.000	1.001
uitstroom uitspraken	654	800	677
uitstroom overig ⁵	384	200	324
conclusies	104	130	131
eindwerkvoorraad	948	650	1.005
gem. doorlooptijd totaal ⁶	287	--	286

¹ Dit betreft zaken waarin het beroep in cassatie is ingetrokken of geroyeerd, en zaken waarin de behandeling van het beroep in cassatie is geschorst.

² De gemiddelde doorlooptijd is inclusief de doorlooptijd van zaken die bij het Hof van Justitie van de Europese Unie aanhangig zijn geweest. De doorlooptijd wordt berekend vanaf de datum

van binnenkomst van de cassatiedagvaarding of het verzoekschrift tot cassatie tot aan de uitstroom van de zaak.

³ De uitstroom overig omvat zaken waarin het beroep in cassatie is ingetrokken en zaken die administratief zijn afgedaan door de griffier.

⁴ De gemiddelde doorlooptijd is inclusief de doorlooptijd van de ACAS-commissie voor het uitbrengen van een advies betreffende het instellen van een nader onderzoek in herzieningszaken ten voordele. De gemiddelde doorlooptijd wordt berekend vanaf het moment van binnenkomst van het dossier bij de Hoge Raad tot aan de uitstroom van de zaak.

⁵ De uitstroom overig omvat zaken waarin het beroep in cassatie is ingetrokken of geroyeerd, zaken die administratief zijn afgedaan door de griffier, zaken waarin de behandeling van het beroep in cassatie is geschorst en zaken die zijn uitgestroomd op verzet.

⁶ De gemiddelde doorlooptijd is inclusief de doorlooptijd van zaken die bij het Hof van Justitie van de Europese Unie aanhangig zijn geweest, zaken waarin het cassatieberoep is ingetrokken of geroyeerd of afgedaan door de griffier, zaken waarin de behandeling van beroep in cassatie is geschorst en zaken die zijn uitgestroomd op verzet. De doorlooptijd wordt berekend vanaf de datum van binnenkomst van het beroepschrift in cassatie tot aan een van deze uitstroomdata.

Sector civiel recht

	2022	2023	2024
instroom	376	334	347
vorderingszaken	224	214	214
dagvaardingen	--	--	--
verzoekschriften	9	--	--
verzoekzaken	137	111	118
prejudiciële vragen ⁷	6	9	15
conclusies	382	343	344
conclusies	382	343	342

standpunten 80a RO	--	--	2
uitstroom uitspraken⁸	403	399	335
vorderingszaken	238	239	216
dagvaardingen	--	--	--
verzoekzaken	94	144	111
verzoekschriften	58	9	--
prejudiciële vragen	13	7	8
uitstroom overig⁹	24	31	17
vorderingszaken	16	24	15
dagvaardingen	1	--	--
verzoekzaken	5	7	1
verzoekschriften	2	--	--
prejudiciële vragen	--	--	1
werkvoorraad	410	314	309
vorderingszaken	288	239	222

dagvaardingen	--	--	--
verzoekzaken	108	68	74
verzoekschriften	9	--	--
prejudiciële vragen	5	7	13

⁷ Overall waar staat prejudiciële vragen betreft het prejudiciële vragen die gesteld zijn aan de Hoge Raad der Nederlanden.

⁸ Indeling op basis van zaaktype.

⁹ Dit betreft zaken waarin het beroep in cassatie is ingetrokken of geroyeerd, en zaken waarin de behandeling van het beroep in cassatie is geschorst.

uitstroom uitspraken	2022	2023	2024
uitstroom uitspraken¹⁰	403	399	335
verwerping	255	234	204
vernietiging	117	142	104
niet-ontvankelijk	12	4	8
overig	9	13	11
prejudiciële vragen	10	6	8

uitstroom uitspraken	2022	2023	2024
inhoudelijk	218	238	200
art. 80a RO	--	--	--
art. 81 RO	185	161	135

instroom per hof	2022	2023	2024
Hof Amsterdam	72	45	87
Hof Arnhem- Leeuwarden	81	84	79
Hof Den Haag	76	86	77
Hof 's- Hertogenbosch	75	48	35
Gemeenschappelijk Hof ¹¹	11	16	14
Rechtbanken	60	55	54
Overig	1	--	1

uitspraken per hof	niet-ontvankelijk	verwerping	vernietiging	prejudiciële vragen	overig
Hof Amsterdam	1	33	18	--	4
Hof Arnhem-Leeuwarden	--	50	25	--	2
Hof Den Haag	5	60	21	1	2
Hof 's-Hertogenbosch	--	34	20	1	--
Gemeenschappelijk Hof ¹²	1	11	5	--	--
Rechtbanken	1	16	15	6	3

¹⁰ Indeling op basis van dictum.

¹¹ Met Gemeenschappelijk Hof wordt bedoeld Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

¹² Idem.

Sector strafrecht

	2022	2023	2024
instroom	3.174	3.454	3.618
reguliere strafzaken	2.915	3.143	3.370 ¹³
beschikkingen	240	289	234

herzieningen ¹⁴	19 ¹⁵	22	12 ¹⁶
prejudiciële vragen ¹⁷	--	--	2
conclusies	809	803	916
conclusies	809	803	914
prejudiciële vragen	--	--	2
uitstroom uitspraken	2.849	2.979	3.235
reguliere strafzaken	2.605	2.746	2.978
beschikkingen	219	222	238
herzieningen	25 ¹⁸	11	19
uitstroom overig	158	179	142
werkvoorraad	2.183	2.479	2.720
reguliere strafzaken	2.025	2.285	2.572
beschikkingen	144	180	140
herzieningen	14	14	6

¹³ Waaronder twee heropende zaken uit 2023.

¹⁴ Verzoeken tot nader onderzoek zijn hierbij opgenomen.

¹⁵ Inclusief drie verzoeken tot nader onderzoek.

¹⁶ Inclusief twee verzoeken tot nader onderzoek.

¹⁷ Overal waar staat prejudiciële vragen betreft het prejudiciële vragen die gesteld zijn aan de Hoge Raad der Nederlanden.

¹⁸ Inclusief één verzoek tot nader onderzoek.

uitstroom uitspraken	2022	2023	2024
uitstroom uitspraken	2.849	2.979	3.235
verwerping	454	412	430
vernietiging en verwijzing	160	138	164
vernietiging en HR doet af	123	159	211
niet-ontvankelijk	2.099	2.256	2.398
gegrond	1	4	6
overig	12 ¹⁹	10	26

uitstroom uitspraken²⁰	2022	2023	2024
inhoudelijk	537	548	593
art. 80a RO	734	857	980

art. 81 RO	299	241	241
------------	-----	-----	-----

herziening uitstroom uitspraken	2022	2023	2024
herziening uitstroom uitspraken	24	11	19
gegrond	1	4	6
afwijzing	23	5	8
niet-ontvankelijk	--	2	4
overig	--	--	1

instroom per hof	2022	2023	2024
Hof Amsterdam	611	633	609
Hof Arnhem-Leeuwarden	1.126	1.068	1.168
Hof Den Haag	573	655	637 ²¹
Hof 's-Hertogenbosch	533	764	937 ²²

Gemeenschappelijk Hof ²³	69	40	34
Rechtbanken	261	294	229
Overig	1	--	4

uitspraken per hof	niet-ontvankelijk	verwerping	vernietiging	gegrond	overig
Hof Amsterdam	469	74	59	6	3
Hof Arnhem-Leeuwarden	840	145	108	--	3
Hof Den Haag	394	74	96	--	1
Hof 's-Hertogenbosch	530	68	83	--	1
Gemeenschappelijk Hof ²⁴	14	20	6	--	--
Rechtbanken	151	49	23	--	15
Overig	--	--	--	--	3

¹⁹ Inclusief één verzoek tot nader onderzoek.

²⁰ Zaken met middelen.

²¹ Waaronder één heropende zaak uit 2023.

²² Idem.

²³ Met Gemeenschappelijk Hof wordt bedoeld Gemeenschappelijk Hof van Justitie Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

²⁴ Idem.

Sector belastingrecht

	2022	2023	2024
instroom	970	1.201	1.058
beroep in cassatie	955	1.189	1.043
herziening	13	7	12
prejudiciële vragen ²⁵	2	3	3
conclusies	113	104	131
uitstroom uitspraken²⁶	772	654	677
beroep in cassatie	749	642	664
herziening	20	10	6
prejudiciële vragen	3	2	7
uitstroom overig	363	384	324

werkvoorraad	783	948	1.005
beroep in cassatie	773	937	997
herziening	9	7	8
prejudiciële vragen	1	4	0

²⁵ Overall waar staat prejudiciële vragen betreft het prejudiciële vragen die gesteld zijn aan de Hoge Raad der Nederlanden.

²⁶ Indeling op basis van zaaktype.

uitstroom uitspraken²⁷	2022	2023	2024
uitstroom uitspraken	772	654	677
ongegrond	447	416	386
niet-ontvankelijk	258	189	250
overig	9	9	2
vernietigd en HR doet af	23	11	15
vernietigd en verwijzing	32	28	16
prejudiciële vragen	3	1	8

uitstroom uitspraken	2022	2023	2024
inhoudelijk	238	249	223
art. 80a RO	161	74	121
art. 81 RO	373	331	333

instroom per hof	2022	2023	2024
Hof Amsterdam	204	192	169
Hof Arnhem- Leeuwarden	249	227	261
Hof Den Haag	108	225	220
Hof 's- Hertogenbosch	126	204	132
Gemeenschappelijk Hof ²⁸	7	6	1
Rechtbanken	199	302	181
Centrale Raad van Beroep	57	33	57
Overig	20	12	37

uitspraken per hof	niet-ontvankelijk	ongegrond	vernietiging	overig
Hof Amsterdam	28	95	4	1
Hof Arnhem-Leeuwarden	68	82	10	1
Hof Den Haag	26	69	4	--
Hof 's-Hertogenbosch	35	108	7	1
Gemeenschappelijk Hof ²⁹	1	2	2	--
Rechtbanken	49	28	4	7
Overig ³⁰	43	2	--	--

²⁷ Indeling op basis van dictum.

²⁸ Met Gemeenschappelijk Hof wordt bedoeld Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

²⁹ Idem.

³⁰ De rubriek overig omvat mede een uitspraak op een aan de Hoge Raad gestelde prejudiciële vraag.

Recht van de Europese Unie

Bij de uitleg en toepassing van het recht van de Europese Unie beoordeelt de Hoge Raad of het Unierecht in een zaak zonder meer kan worden toegepast, dan wel met toepassing van artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie eerst een prejudiciële vraag over dat recht wordt gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) in Luxemburg.

De Hoge Raad heeft in 2024 in zes zaken prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie:

- HR 15 maart 2024, [ECLI:NL:HR:2024:390](#)
- HR 21 juni 2024, [ECLI:NL:HR:2024:922](#)
- HR 5 juli 2024, [ECLI:NL:HR:2024:1022](#)

- HR 12 juli 2024, [ECLI:NL:HR:2024:1074](#)
- HR 6 september 2024, [ECLI:NL:HR:2024:1139](#)
- HR 8 november 2024, [ECLI:NL:HR:2024:1603](#)

In 2024 hadden vier uitspraken van het Hof van Justitie betrekking op zaken waarin de Hoge Raad in eerdere jaren prejudiciële vragen had gesteld:

- HvJEU 4 oktober 2024, C-585/22, [ECLI:EU:C:2024:822](#)
- HvJEU 17 oktober 2024, C-409/23, [ECLI:EU:C:2024:895](#)
- HvJEU 24 oktober 2024, C-227/23, [ECLI:EU:C:2024:914](#)
- HvJEU 14 november 2024, C613/23, [ECLI:EU:C:2024:961](#)

De vierde kamer

Naast de civiele kamer, strafkamer en belastingkamer kent de Hoge Raad een vierde kamer.

De vierde kamer behandelt klachten tegen rechterlijke ambtenaren en zaken over schorsing en ontslag van rechterlijke ambtenaren die voor het leven zijn benoemd. Alleen de procureur-generaal bij de Hoge Raad kan zulke zaken voorleggen aan de Hoge Raad. Verder behandelt de vierde kamer verzoeken tot wraking van een rechter van de Hoge Raad. De vierde kamer bestaat uit de president van de Hoge Raad, drie vicepresidenten vanuit de civiele kamer, de strafkamer en de belastingkamer, en een aantal raadsheren uit die kamers. Uitspraken van de vierde kamer worden gepubliceerd op [rechtspraak.nl](#).

In 2024 heeft de vierde kamer in negen zaken uitspraak gedaan. Eén uitspraak ging over gedeeltelijk ontslag en één uitspraak ging over (volledig) ontslag van een rechterlijk ambtenaar. Eén uitspraak ging over de verwerking van persoonsgegevens door gerechten in het kader van het E-archief. Zes uitspraken gingen over verzoeken tot wraking van leden van de Hoge Raad.

Ontslag en gedeeltelijk ontslag

Rechters worden voor het leven benoemd (artikel 117, lid 1, Grondwet). Dit beschermt de onafhankelijkheid van de rechtspraak. Aan een rechter kan op eigen verzoek ontslag worden verleend. In bepaalde gevallen kan de Hoge Raad op vordering van de procureur-generaal bij de Hoge Raad het ontslag verlenen. In de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren staan hiervoor regels.

Op 26 april 2024 heeft de vierde kamer van de Hoge Raad de werktijd teruggebracht van een senior rechter die wegens ziekte gedeeltelijk arbeidsongeschikt was en voor het overige arbeidsgeschikt was. Hierbij werd gedeeltelijk ontslag wegens arbeidsongeschiktheid verleend ([ECLI:NL:HR:2024:656](#)). In een uitspraak van 13 september 2024 is (volledig) ontslag verleend aan een senior raadsheer die wegens ziekte arbeidsongeschikt was ([ECLI:NL:HR:2024:1158](#)).

Verwerking van persoonsgegevens door gerechten

Op 24 mei 2024 deed de Hoge Raad uitspraak in een zaak over de verwerking van persoonsgegevens in het kader van het E-archief, een interne rechtspraakdatabank die niet-geanonimiseerde uitspraken van gerechten bevat ([ECLI:NL:HR:2024:741](#)). De procureur-

generaal had een vordering ingediend waarin hij – naar aanleiding van bij hem binnengekomen klachten – vorderde dat de Hoge Raad een onderzoek zou instellen naar de wijze waarop gerechtsbesturen als verwerkingsverantwoordelijken in de zin van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) de persoonsgegevens van de klager hadden verwerkt in (het kader van) het E-archief. Daarnaast vorderde de procureur-generaal dat de Hoge Raad zou onderzoeken of de inrichting van het E-archief voldoet aan de normen van de AVG. Wat betreft het eerste onderdeel van de vordering achtte de Hoge Raad de klachten van de klager gegrond voor zover hij klaagde over de opname in het E-archief van (niet-geanonimiseerde) uitspraken van twee rechtbanken. De gerechtsbesturen van die rechtbanken hadden zich volgens de Hoge Raad als verwerkingsverantwoordelijken niet overeenkomstig de transparantie-eis van artikel 5 lid 1 onder a AVG gedragen. Naar aanleiding van het tweede onderdeel van de vordering onderzocht de Hoge Raad of de inrichting van het E-archief op de datum van indiening van de vordering voldeed aan de normen van de AVG. De Hoge Raad kon die vraag niet bevestigend beantwoorden. Wel wordt met de informatie over het E-archief die vanaf het najaar van 2022 is vermeld op rechtspraak.nl, sindsdien voldaan aan de transparantie-eis van de AVG, oordeelde de Hoge Raad.

Wrakingszaken

Als waarborg voor de rechterlijke onpartijdigheid kent het recht de mogelijkheid van wraking van de rechter in een zaak. Wie een rechter in een zaak wraakt, verzoekt de vervanging van die rechter door een andere rechter. Regels over de wraking van een rechter maken deel uit van het procesrecht van alle drie de rechtsgebieden waarop de Hoge Raad zaken behandelt. Het [Protocol deelname aan behandeling en beraadslaging van de Hoge Raad](#) geeft aanvullende regels voor de behandeling van een verzoek om wraking van één van de leden van de Hoge Raad.

In een wrakingsverzoek moet staan waarom de verzoeker vindt dat de rechter in de zaak niet onpartijdig is. Bij de beoordeling van een wrakingsverzoek is uitgangspunt dat een rechter uit hoofde van zijn of haar aanstelling moet worden vermoed onpartijdig te zijn, tenzij zich uitzonderlijke omstandigheden voordoen die een zwaarwegende aanwijzing opleveren voor het oordeel dat een rechter jegens degene die om wraking verzoekt een vooringenomenheid koestert, of dat bij de verzoeker de vrees daarvoor objectief gerechtvaardigd is ([ECLI:NL:HR:2018:1770](#)).

In de zaak die heeft geleid tot de uitspraak van 9 februari 2024 ([ECLI:NL:HR:2024:219](#)) had de verzoeker wraking verzocht van ‘de raadkamer’ nadat aan de verzoeker was meegedeeld dat uitspraak zou worden gedaan. Tijdens de mondelinge behandeling deelde de verzoeker desgevraagd mee dat zijn wrakingsverzoek alleen betrekking had op één lid van de raadkamer op de grond dat die raadsheer op een eerder cassatieberoep in een andere zaak van verzoeker had beslist. Nadat aan het einde van de mondelinge behandeling door de voorzitter van de wrakingskamer aan de verzoeker was meegedeeld dat de wrakingskamer alleen kan oordelen over het wrakingsverzoek, diende de verzoeker een wrakingsverzoek in jegens de wrakingskamer. Daarbij maakte hij slechts de opmerking dat één van de leden van de wrakingskamer van een bepaald advocatenkantoor komt en verwees hij naar een wrakingsdossier uit het verleden omdat daarin raadsheren waren gewraakt die nu in de wrakingskamer zaten. Dit verzoek voldeed niet aan de eis dat een verzoek om wraking is gemotiveerd. Het verzoek is daarom niet aangemerkt als een wrakingsverzoek in de zin van artikel 8:15 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en door de Hoge Raad buiten behandeling gesteld. De verzoeker diende aan het einde van de mondelinge behandeling ook

een verzoek in tot wraking van de president van de Hoge Raad. De Hoge Raad oordeelde in voornoemde uitspraak ten aanzien van dit wrakingsverzoek dat de verzoeker evident misbruik maakte van het middel van wraking. Verzoeker baseerde zijn verzoek op feiten en omstandigheden waarvan hij de onjuistheid kende dan wel behoorde te kennen en op stellingen waarvan hij op voorhand moest begrijpen dat deze geen kans van slagen hadden. De Hoge Raad heeft ook dit wrakingsverzoek buiten behandeling gelaten en op grond van artikel 8:18 lid 4 Awb bepaald dat een volgend wrakingsverzoek van de verzoeker in dezelfde zaak niet in behandeling zal worden genomen.

Het eerder genoemde verzoek jegens één van de leden van de wrakingskamer voldeed ook niet aan de eis dat een verzoek om wraking is gemotiveerd en werd daarom niet aangemerkt als een wrakingsverzoek in de zin van artikel 8:15 Awb en bij uitspraak van 1 maart 2024 ([ECLI:NL:HR:2024:292](#)) eveneens buiten behandeling gesteld.

De uitspraak van de Hoge Raad van 22 maart 2024 ([ECLI:NL:HR:2024:481](#)) betrof een wrakingsverzoek dat was gedaan nadat aan de verzoeker was meegedeeld dat uitspraak zou worden gedaan. Verzoeker is per brief uitgenodigd om zijn wrakingsverzoek mondeling toe te lichten. De verzoeker heeft deze brief retour gezonden met daarop de aantekening "Niet in de gelegenheid". Aan verzoeker is vervolgens per brief medegedeeld dat de reactie van verzoeker zo werd begrepen dat hij geen gebruik wil maken van de gelegenheid om het verzoek mondeling toe te lichten, en dat het verzoek verder in behandeling zou worden genomen. De brief is door of namens verzoeker in ontvangst genomen. Verzoeker is niet verschenen op de dag dat het wrakingsverzoek werd behandeld. De Hoge Raad wees het wrakingsverzoek af. Uit de aankondiging van de uitspraak viel niet af te leiden dat de raadsheren die de uitspraak zullen gaan doen vooringenomen zijn. Verzoeker had verder procedurele bezwaren aangedragen, maar die rechtvaardigden niet de conclusie dat de gewraakte raadsheren ten aanzien van verzoeker vooringenomen zouden zijn en evenmin dat daarvoor een objectief gerechtvaardigde vrees zou bestaan.

In de zaak die heeft geleid tot de uitspraak van 5 april 2024 ([ECLI:NL:HR:2024:526](#)) werd namens de verzoeker een wrakingsverzoek ingediend. Het bericht waarbij dit gebeurde, bevatte alleen niet geconcretiseerde informatie over nevenfuncties van de betrokken raadsheren en door hen gegeven beslissingen in andere zaken en verder geen concrete feiten of omstandigheden die kunnen meebrengen dat de rechterlijke onpartijdigheid bij de behandeling van het beroep in cassatie schade zou kunnen lijden of dat daarvoor een objectief gerechtvaardigde vrees bestaat. De Hoge Raad stelde het verzoek buiten behandeling. Daarbij oordeelde de Hoge Raad dat een verzoek tot wraking niet aan de motiveringseis voldoet als iedere motivering ontbreekt. Hiervan is sprake als ondubbelzinnig kan worden vastgesteld dat in het verzoek geen enkel feit en geen enkele omstandigheid is vermeld waaruit kan volgen dat de rechterlijke onpartijdigheid van de desbetreffende rechter schade kan lijden of dat daarvoor een objectief gerechtvaardigde vrees bestaat. Omdat een dergelijk verzoek niet aangemerkt kan worden als een wrakingsverzoek in de zin van artikel 8:15 Awb, kan dit verzoek – op basis van artikel 2.3.2, aanhef en onder a, Protocol deelname aan behandeling en beraadslaging van de Hoge Raad der Nederlanden – door de wrakingskamer buiten behandeling worden gesteld, zonder daartoe een zitting te houden. Die uitleg sluit ook aan bij de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, inhoudende dat de hoofdregel dat de behandeling van een wrakingsverzoek niet achterwege mag worden gelaten, alleen geldt bij een verzoek dat "*does not immediately appear to be manifestly devoid of merit*".

De uitspraak van 26 april 2024 ([ECLI:NL:HR:2024:666](#)) vermeldt dat de belanghebbende van de verzoeker door plaatsing van een bericht in het webportaal van de Hoge Raad onder meer een wrakingsverzoek had ingediend. Enkele dagen later plaatste de belanghebbende een aanvullend

bericht in het webportaal. De belanghebbende is vervolgens uitgenodigd om het verzoek tot wraking mondeling toe te lichten, maar is niet verschenen. De Hoge Raad oordeelde dat hetgeen door de belanghebbende was aangedragen in het eerste bericht dat in het webportaal werd geplaatst, niet de daaruit door belanghebbende getrokken conclusie rechtvaardigde dat de betrokken raadsheren vooringenomen zouden zijn en evenmin dat daarvoor een objectief gerechtvaardigde vrees zou bestaan. Het nadien in het webportaal geplaatste bericht leidde niet tot een ander oordeel, reeds omdat op grond van artikel 8:16 lid 3 Awb alle feiten of omstandigheden tegelijk moeten worden voorgedragen, zodat voor het aanvoeren van nadere gronden geen plaats is. Het wrakingsverzoek werd afgewezen.

In de uitspraak van 22 november 2024 ([ECLI:NL:HR:2024:1717](#)) wees de Hoge Raad een wrakingsverzoek af waaraan bezwaren van organisatorische en procedurele aard en van algemene strekking ten grondslag waren gelegd. Volgens de verzoeker was niet gereageerd op diverse verzoeken van zijn kant in de hoofdzaak en moest daarop eerst worden beslist voordat uitspraak kon worden gedaan. De Hoge Raad oordeelde dat de naar voren gebrachte bezwaren naar hun aard niet tot de conclusie konden leiden dat de betrokken raadsheren ten aanzien van verzoeker vooringenomen zouden zijn en evenmin dat daarvoor een objectief gerechtvaardigde vrees zou bestaan. Ook had verzoeker geen enkel argument aangevoerd dat specifiek betrekking had op de raadsheren van wie hij de wraking verzocht.

Klachten en overige correspondentie

De interne klachtenregeling van de Hoge Raad geeft iedereen het recht om bij de president van de Hoge Raad een klacht in te dienen over de wijze waarop de Hoge Raad, een lid van de Hoge Raad of de griffier van de Hoge Raad zich in een bepaalde aangelegenheid tegenover hem heeft gedragen. Er kan niet worden geklaagd over gedragingen waartegen een procedure bij een rechterlijke instantie openstaat of heeft opengestaan. Klachten kunnen ook niet gaan over een rechterlijke beslissing of de wijze van totstandkoming daarvan, met inbegrip van de in dat kader genomen procedurele beslissingen. Klachten die zijn gericht tegen gedragingen van waarnemend griffiers worden de griffier van de Hoge Raad toegerekend in die gevallen waarin het gaat om de uitoefening van bevoegdheden die de wet aan de griffier toekent. Ook deze klachten worden onder deze klachtenregeling behandeld.

Op grond van de klachtenregeling wordt jaarlijks een overzicht gepubliceerd van de geregistreerde en door de president behandelde en afgehandelde klachten.

Bij de procureur-generaal zijn in het verslagjaar ook klachten ingediend. Hierover is te lezen in het hoofdstuk [Het parket bij de Hoge Raad](#).

Verslagperiode

In 2024 heeft de president op grond van de klachtenregeling één klacht behandeld. Deze klacht ging over leden van de wrakingkamer van de Hoge Raad. De klager schreef dat hij een klacht indiende wegens de bejegening door de betreffende leden. Omdat deze klacht betrekking had op een rechterlijke beslissing, waarover volgens de klachtenregeling niet kan worden geklaagd, is de klacht niet verder in behandeling genomen.

Overige correspondentie

De Hoge Raad en de president van de Hoge Raad hebben ook in 2024 over uiteenlopende

onderwerpen brieven en e-mails ontvangen. Sommigen wenden zich bijvoorbeeld tot de Hoge Raad of de president met een klacht omdat zij ontevreden zijn over een arrest van de Hoge Raad of over uitspraken van andere rechterlijke colleges. Ook worden klachten ontvangen over een beslissing of een reactie van de procureur-generaal bij de Hoge Raad in het kader van één van zijn bijzondere taken. Deze brieven en e-mails vallen niet binnen het bereik van de klachtenregeling en worden in de regel door de griffier van de Hoge Raad in die zin beantwoord. Anderen brengen meer algemeen maatschappelijke onderwerpen en hun onvrede daarover of problemen en kwesties in hun persoonlijke situatie onder de aandacht van de Hoge Raad en/of de president. De griffier van de Hoge Raad handelt ook deze correspondentie af. In de meeste gevallen kan de Hoge Raad en/of de president niets voor de betrokkene betekenen. Waar mogelijk wordt verwezen naar andere instanties of juridische hulpverleners.

Samenstelling Hoge Raad 31-12-2024

President	<ul style="list-style-type: none">• Mr. G. de Groot (C)
Vicepresidenten	<ul style="list-style-type: none">• Mr. V. van den Brink (S)• Mr. M.V. Polak (C)• Mr. M.E. van Hilten (B)• Mr. M.J. Kroeze (C)• Mr. M.J. Borgers (S)• Mr. J.A.R. van Eijnsden (B)
Raadsheren	<ul style="list-style-type: none">• Mr. E.N. Punt (B)• Mr. M.W.C. Feteris (B)• Mr. M.A. Fierstra (B)• Mr. Y. Buruma (S)• Mr. T.H. Tanja-van den Broek (C)• Mr. A.L.J. van Strien (S)• Mr. E.F. Faase (B)• Mr. C.E. Du Perron (C)• Mr. M.T. Boerlage (B)• Mr. A.E.M. Röttgering (S)• Mr. P.A.G.M. Cools (B)• Mr. H.M. Wattendorff (C)• Mr. F.J.P. Lock (C)• Mr. M. Kuijer (S)• Mr. C. Caminada (S)• Mr. A.E.B. ter Heide (C)• Mr. S.J. Schaafsma (C)• Mr. F.R. Salomons (C)• Mr. T. Kooijmans (S)• Mr. G.C. Makkink (C)

	<ul style="list-style-type: none"> • Mr. K. Teuben (C) • Mr. A.E.H. van der Voort Maarschalk (B) • Mr. C.N. Dalebout (S) • Mr. T.B. Trotman (S) • Mr. F. Posthumus (S) • Mr. F.G.F. Peters (B) • Mr. R. Kuiper (S) • Mr. W.A.P. van Roij (B)
Raadsheren in buitengewone dienst	<ul style="list-style-type: none"> • Mr. J.E.M. Polak • Mr. H.G. Sevenster • Mr. C.J. Borman
Griffier	<ul style="list-style-type: none"> • Mr. A.M. Wolfram-van Doorn

Mutaties in de Hoge Raad der Nederlanden in 2024

Benoemd tot raadsheer	<ul style="list-style-type: none"> • Mr. F.G.F. Peters • Mr. R. Kuiper • Mr. W.A.P. van Roij 	<p>Per 01-03-2024</p> <p>Per 01-09-2024</p> <p>Per 01-11-2024</p>
Ontslag verleend aan	<ul style="list-style-type: none"> • Mr. C.H. Sieburgh • Mr. J. Wortel 	<p>Per 01-09-2024</p> <p>Per 01-11-2024</p>

C = civiel; S = straf; B = belasting. Betrokkene maakt deel uit van de kamer op dit deelgebied.